

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0031

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

dullæ, si autem convoluta illa pellicula sese aperiat, plumosum illud quasi ac leve semen vento avolat, ita ut nullum in filiqua superfit, internaue pellicula tum quasi extensa est instar tenuis lamellæ chartaceæ, hisce vero filiquis ac semine paleaceo convenit cum arbore *Pule*.

Cortex siccum & flavum exsudat gummi seu lac instar sulphuris, quod etiam observatur in illo *Sesoot*: Lignum est solidum, ponderosum, tenuibus cellulis repletum, citrini coloris, ad oras vero pallidius, odoris gravis, durabile admodum, nec unquam cossos admittens.

Anni tempus. Flores Junio mense observantur, fructus vero maturescunt ficcis seu occidentalibus mensibus, mox post *Canarios*.

Nomen. Latine *Cofassus Citrina*, a citrino ligni colore: Malaice *Pule Batu*. Amboinice *Ucken*, in *Hitoe Auren* & *Ajuren*, quibusdam vero *Mocki Wasse*. Baleyice *Caju Batu*.

Locus. Non multum nota est hæc arbor, quum raro occurrat: In faxosis vero planisque crescit silvis tam circa litus quam in montibus, invenitur vero in *Hitoe* circa pagum *Lima*, & in *Leytimora* in montibus *Oerimeffen*, item in *Java* & *Baleya*.

Usus. Hujus arboris lignum elegans optimumque est tam ædificationi, quam scriniario operi ob colorem & durabilitatem, si modo magna in copia lataque ejus segmenta adquiri possent: Amboinenses illud adhibent ad navium exstructionem, uti *Cofassum* ad navigia *Corre Corren* dicta, ut & ad postes magnarum ædium, quem in finem dolabra politur & sæpe etiam opere topiario elaboratur, citrinumque servat constantem colorem. Ex hoc elegantes quoque secantur afferes, licet non admodum lati sint, ex quibus cistæ formari possunt.

Tiffadores hujus radice utuntur defectu radicis *Sesoot*, quo *Saguerum* potum amarum reddunt, torrentque hanc parum supra carbonem ignitos, dein illam parum contundunt, in minutas conscindunt partes, quas potui infundunt: Trunci cortex cum paxillo *Lauquas* contritus in pulvem ædematosi inlinitur pedibus illorum, qui *Beriberi* seu *Paralyfi Indica* laborant, ad naturalem resuscitandum calorem, si vero puls hæc calidior desideretur, addi potest cortex arborum *Pangi*, & *Kellor*, seu *Morungæ*.

Tabula Decima Quinta

Ramum exhibet *Cofassi Citrinæ bigeminis filiquis*, ad ramulorum extremum dependentibus.

OBSERVATIO.

Hæc arbor sine dubio de *Apocynorum* similiumve lactescentium genere est, quod, si ejus flores depicti vel accuratius descripti essent, certius determinari posset.

CAPUT DUODECIMUM.

Dabanus. Dawan.

Dawan cum *Sicki* vastissima & altissima in Amboinensibus silvis est arbor, rectum gerens & crassum truncum, quem bini vix possunt viri ulnis complecti, prope radicem in latas extensum alas: In tres vero dividitur species, quarum prima est *Dawan Batu*: Secunda *Dawan Mera*: Tertia *Dawan Puti*.

Primo *Dawan Batu* seu lapidea mas vulgo censetur, ac prope radicem latas gerit alas, ejus vero truncus corticem gerit pallide cinereum & glabrum, ejus ramuli seu rachides sunt longæ & firmæ, virides, & profunde striatæ, non autem lanuginosæ, exceptis teneris & junioribus. Prope ortum geniculum gerunt planum, atque sub hoc folium rotundum, instar auriculæ, sed ad oras serratum, illis vero folia insident nunc alternata, nunc per paria opposita, sex septemve uno in latere, ac fere sessilia, quorum superiora quatuor vel quinque pollices sunt longa, inferiora decem

zo vliegt dit ligte zaat met de wint weg, zo dat men niet een eenig in de houwen vind, en de binnenste schelle bangt als dan uitgebreyd, als een lang riempje van parkement, met welke houwen, en kafachtige zaat by over een komt met den boom *Pule*.

De schorffe geeft een drooge en geele gomme of melk uyt, gelyk swavel, het welk men ook ziet aan die van *Sesoot*. Het hout is digt, swaar, vol fyne kamertjes, citroen-geel, doch aan de kanten wat bleeker, wat swaar van reuk, zeer durabel, en daar nooit worm inkomt.

Sayzoen. Het bloeizel ziet men in Juny, de vruchten werden ryp in de drooge of *Wester-Mousson*, straks na de *Canary*-tyd.

Naam. In 't Latyn *Cofassus Citrina*, van de citroen-geele verwe des bouts. Maleyts *Pule Batu*. Amboinisch *Ucken*. Op *Hitoe Auren* en *Ajuren*, by sommige *Mocki Wasse*. Baleyts *Caju Batu*.

Plaats. Het is nog weinig bekend, en men vint 'er niet veel boomen van. Het wast in steenige vlakke bosschen, zo omtrent het strant, als in 't gebergte, men heeft 't op *Hitoe*, omtrent *Negory Lima*, en op *Leytimor* in 't gebergte van *Oerimeffen*. Als mede op *Java* en *Baley*.

Gebruik. Dit is een fraay hout, zo tot den huisbouw, als schrynwark, wegens zyne couleur en duurzaamheid, konde men 't in overvloet, en groote stukken krygen. De Amboinezen gebruiken 't tot den scheepsbouw, gelyk 't *Cofassu* aan baare *Corre Corren*, als mede tot stylen van voornaame buyzen, daar men 't glad schaaft, en zomtyds uitwerkt, behoudende zyn bleek-geele couleur bestendig. Men zaagt 'er ook schoone planken van, hoewel niet breed, daar men *Kisten* van maaken kan.

De Tiffadoors gebruiken deze wortel by gebrek van *Sesoot*-wortel, om den *Sagueer* bitter te maken, bradende dezelve eerst een weinig over de koolen, daar na wat kneuzende, kleen snydende, en in den drank doende. De schorffe des stams met een weinig *Lauquas* tot een papje gevreeven, en op zugtige beenen gesmeert, die de koude *Beriberie* hebben, verwarmt dezelve. Als men 't beeter wil hebben, zo mag men de schorffe van de boomen *Pangi* en *Kellor* daar by doen.

De vyftiende Plaat

Vertoont een Tak van de geele *Cofassus*, met zyn dubbelt paar houwen ofte vruchten, van het uytterste der takjes afhangende.

AANMERKING.

Deze Boom is zekerlyk van het geslacht der melkdragende *Apocyna* ofte diergelyke planten, het geen, indien de bloemen daar by afgetekent ofte klaarder beschreven waren, met meer zekerheid zoude kunnen bepaalt worden.

XII. HOOFDSTUK.

Dawan-Boom.

Dawan is met de *Sicki* de grootste en hoogste onder de Amboinsche wout-boomen, met een regten en dikken stam, die wel twee mannen omvademen moeten, met breede vleugels by de wortel; verdeelt in drie zoorten, als 1. *Dawan Batu*. 2. *Dawan Mera*. 3. *Dawan Puti*.

1. *Dawan Batu* of *steen-Dawan*, werd voor 't mannetje gehouden, heeft breede vlerken by de wortel, de stam heeft een licht-graauwe en effene schorffe, de ryskens of telgen zyn lang en styf, groen, diep gestreept, zonder wolachtigheid, behalven aan de jonge. By baren oorspronk hebbenze een plat knietje, en onder 't zelve een rond blad, gelyk een oor, dog aan de kanten gezaagt, daar aan staan de bladeren eenigzints tegens malkanderen met baare ryen, maar zy zelfs staan sommige regt, sommige verwisselt tegens malkander, 6. en 7. aan een zyde, schier zonder steelen, dun, en styf, de voorste 10. en 11.

decem & undecim pollices longa, tres vero lata, extensa, dentata instar serræ robustæ, superne intense viridia, inferne pallide virentia; juniora vero folia pallide fusca sunt seu flavescencia, vetustiora autem inferius glauca sunt, rufis pertexta costis, nullis dentibus incisa vel vix dentata, paucisque paribus ad rachides locantur.

Flores magnis in racemis, in laterales minores divisas, proveniunt, qui primum sunt capitula muscosa, plurima incurvis pedunculis infidentia, mollia, & hepatici coloris, seu rufi instar serici crudi, introrsum flexa instar Thlaspios Rosæ de Jericho dicti, quæ vix notabiles exhibent flores, si vero accurate attendatur, flosculi hi sunt pusilli, ac recentes grati quodammodo odoris, totus hic racemus florifer sponte & inutiliter decidit, atque in ejus locum succedunt primo alii breviores pedunculi, qui fructus sustinent sphaericos instar glandium sclopeti manualis, qui longum per tempus viridis sunt coloris, ac demum fusci, externe parum lanuginosi, sub tenui vero putamine alius reconditur rotundus nucleus, albicans, duræ & siccæ substantiæ: Inter istum nucleum & putamen oleosus continetur liquor, sæpe etiam bini fructus concreti sunt. Si maris lignum recens cædatur, læte rubet, sed mox ex fusco ruber est instar Metrofideri, ac plerumque circa cor tales quoque habet fissuras: In ædibus hoc lignum fuscum est, satis durum, grave, & durabile.

Secundo *Dawan Mera* seu *rubra Dawan* varietas maris habetur, gracilioremque gerit truncum, paucisque prope radices gerit alas, ejusque cortex ex cinereo fuscus est: Ejus rachides sunt longiores quam præcedentis, quadragonæ quoque, ac profunde sulcatæ, molles, rufescentes, lanuginosæ, subvirides, inque iis plura observantur folia quam in mare, regulari magis ordine quoque, sibi per paria opposita. Folia hæc sunt majora, flaccidiora, mollioresque gerentia pilos, ample dentata, vetusta palmam vel semi pedem longa sunt, ultra tres digitos lata, multis parallelis costis pertexta, rachidibusque fere sessilia infident, posteriora vero ad dimidium minorâ sunt. Juniora folia pallide fusca sunt seu flavescencia, viridibus pertexta costis, lanuginosâ, primumque progerminantia rude referunt sericum.

Racemus hujus florifer major est, plerumque in binos laterales majores ramos divisus, hique in plures alios minores, hisque infident innumera longiuscula germina flosculos referentia, sed magis foliolis adcedunt ficcis, spadicei coloris. Fructus ex rotundo oblongi sunt instar ovi, substantiæ cum præcedenti ejusdem. Lignum ex rubro leviter albicat, crassisque constat fibris & pectinibus instar ligni Quercini, mollius vero est, levius, ac vilius præcedenti, sed tignis tamen utile.

Tertio *Dawan Puti* seu *Dawan Gabba Gabba* femina habetur, maximasque prope radices gerit alas, ejus cortex est ex obscuro fusco & cinereo mixtus, ejus rami sunt crassi, incurvi, & nodosi, magna & molli medulla repleti, hi determinantur in tenues, firmas, virides, & striatas rachides sine ordine positas, hæc vero prope ramos geniculatæ sunt seu fovea impressæ, ubi bina foliola rotunda exoriuntur auriculata, ad oras ample dentata, ad exteriorem partem concava instar conchæ; illis vero folia per paria plerumque infident, quandoque etiam alternata, fere sessilia, atque sex vel septem paria inæqualis admodum magnitudinis rachidibus adnæstuntur, superiora enim a decem ad tredecim pollices longa sunt, ultra quatuor lata, media quinque vel sex pollices longa, inferiusque par adeo breve ac rotundum est, ut vix binos pollices sit longum, nec multum ab auriculatis istis foliolis differat, ad oras vero ample dentata sunt instar majoris serræ, inferius multis parallelis costis protuberantia, nulla vero lanugo neque in foliis, neque in petiolis observatur, rachides autem foliosæ binæ vel ternæ tantum in ramorum summo progerminant, ubi & longi eriguntur racemi, in paucos laterales divisi, ex quibus flores excrescunt, qui plurima sunt albicantia capitula, parvis caliculis infidentia, in medio rubedinem exhibentia, ac sponte defidentia, hæc autem nequiquam sunt convoluta instar illorum primæ speciei, sed firma sunt & extensa, in racemi parte postica veri excrescunt fructus, magnitudine Lanfiorum viridium, quorum bini sæpe concrescunt, coloris spadicei, intermixto ruffo colore instar pisorum pullorum.

Semi

de agterste 4. en 5. duymen lang, 3. breed, wyd getant, als een groove zaage, boven hoog-groen, beneden bleek-groen. De jonge bladeren zyn ligt-bruyn of geelachtig, maar in den ouderdom werdenze beneden blaauw-groen, met roffe ribben, met geene of weinige tanden, en staan met weinige paren aan de ryskens.

Het bloeizel is een groote tros, over-dwers in zyde takken verdeelt, en dezelve in andere mindere, daar aan staan veele mossige knopjes aan kromme steeltjes, zegt en leververwig, ros als graauwe zyde, inwaards gebogen als de Rooze van Jericho, zonder kennelyk bloeizel, of zo men'er naauw op ziet, de gedaante van kleene bloempjes vertonende, en verscb zynde eenigzints welriekende; deze gebeele tros valt voor niet met al af, en in deszelfs plaats komen eerst andere kortere steeltjes, daar op de vruchten wassen, rond als pistool-koegels, langen tyd groen blyvende, ten laatsten bruynachtig, en van buyten wat wolachtig. Onder een dunne schaal, leyd een andere ronde korl, van witachtige, drooge, en barde substantie. Tusschen gemelde korl en zyne schaal, vind men een olyagtige vochtigheid, dikwils vind men ook 2. vruchten t'zamen gewassen. Als men 't hout van 't manneken verscb kapt, zo schynt 't ligt-rood, maar werd strax bruyn-rood gelyk 't Yzerhout, en heeft gemeenlyk ook diergelyke bertscheuren. Aan de gebouwen besterft het graauw, en is redelyk hard, swaar, en durabel.

2. *Dawan Mera* of *roode Dawan*, word voor een verandering van 't mannetje gerekent, dit is ranker van stam, en heeft weiniger vlerken by de wortelen, en de schorsse is bruyn, met graauw gemengt. De ryskens zyn langer dan aan 't voorgaande, mede vierkant, diep gevoo- rent, zegt, uit den rossen, wolachtig, doch daar onder groen, en daar aan meer bladeren dan aan 't manneken, ook geschikter in ryen tegen malkander. Deze bladeren zyn wat grooter, slapper, en weeker van hayren, wyd getand, de oude zyn een hant of een halve voet lang, ruym 3. vinger breed, met veele parallele ribben, bykans zonder steelen aan de ryskens staande, de agterste zyn wel de helft kleender. De jonge bladeren zyn ligt-bruyn en geelachtig, met groene ribben, wolachtig, en eerst uitkomende, gelykenze raauwe zyde.

De bloeyende tros is grooter, meest in 2. dwers-takken verdeelt, en dezelve in veele mindere, en aan dezelve ontelbaare lange schepzelen, die men voor bloempjes kan aanzien, dog meer gedroogde blaadjes gelyken, tanyt van couleur. De vruchten zyn uit den ronden-langwerpig als een vogel-ey, van substantie als de voorige. Het hout is witachtig, met een kleene roodigheid, grove draden en kammen, gelyk 't Eykenhout, weeker, ligter, en slegter dan 't voorgaande, dog mede bequaam tot het timmeren.

3. *Dawan Puti* of *Dawan Gabba Gabba*, werd voor 't wyffe gehouden, heeft de grootste vlerken by de wortel, de schorsse is vuyl-bruyn met graauw gemengt, de takken zyn dik, krom, en knoestig, met een merkelyk en week pit van binnen, daar aan staan dunne, styve, groene, en wat gestreepte ryskens, zonder order, makende by den tak een plat kuyltje, alwaar men twee ronde blaadjes ziet, als ooren, aan de kanten wyd getant, en aan de buyten-zyde wat bol, als een schulp; aan de ryskens staan de bladeren meest 2. en 2. tegen malkanderen, aan zommige ook verwijselt, op zo korte steeltjes, als of zy gene hadden, met 6. en 7. paren van zeer ongelijke lengte, want de voorste zyn van 10. tot 13. duymen lang, ruym 4. breed, de middelste zyn 5. en 6. lang, en 't agterste paar zo kort en rond, dat 't pas 2. duymen lang is, en niet veel van de ooren verscbilt, aan de kanten zyn ze wyd getant, als een grove zaage, van onderen met veele parallele en uitstekende ribben, zonder eenige wolachtigheid, nog aan bladeren, nog aan steelen; van de blad-dragende ryskens staan maar 2. of 3. aan 't voorste der takken, aldaar komen ook voort lange troffen, in weinige zyde steelen verdeelt, daar aan 't bloeizel staat, zynde veele witte knopjes, die zig vertonen in kleene kelkjes, met eenige roodigheid van binnen, voor niet met al afvallende, deze staan geenzints in malkander gerolt, gelyk die van de eerste zoorte, maar styf en uitgebreid, en aan 't agterste van den tros komen de rechte vruchten voort, ryp zynde, in de grootte van groene Lanffen, dikwils twee aan malkander vast, van couleur castanje-bruyn met ros gemengt, gelyk graauwe erweten.

Onder

Semi maturi substantiam habent siccam instar castaneorum, sed lentiorum magisque mucosam, exteriori parte viridem, circa medium rubentem, in ipso centro officulum seminale reconditur molle, hujus vero carnis odor ingratus est & nauseosus fere instar urinæ. Diutissime arbori inhærent, antequam maturefcant, perdurant enim a Novembri usque in Majum.

Hujus trunci lignum albicat, crassius constat fibris, nec in ædibus durabile, unde ad ædificia non adhibetur.

Nomen. Generali vocabulo hæc arbor Malaice & Amboinice dicitur *Dawan*, ex quo Latinum nomen *Dabanus* derivavi: Prima autem species est *Dawan Batu* & *Dawan Lacki Lacki*, h. e. *Dawan lapidea* seu *mas*, quum durius gerat lignum, inque saxosis crescat locis: Secunda species est *Dawan Mera* seu *Dawan rubra*, ex fusco corticis colore in trunco, non vero in ligno, quod discrimen non observatum sæpius confusionem parit in hisce speciebus: Tertia species vocatur *Dawan Gabba Gabba* & *Dawan Parampuan*, h. e. *Dawan mollis* seu *femina*.

Locus. Non novi extra Amboinenses insulas notas esse has arbores, contra frequentissime hic obcurrunt ac vulgatissimæ sunt inter silvestres arbores, non vero in litore, sed in montibus crescentes, optimæque in locis saxosis.

Ufus. Apud harum insularum incolas lignum hoc est vulgatissimum ad tigna, licet enim præcedentia Metrofideri ligna duritie & durabilitate præ Dawano excellent, hoc tamen eligunt incolæ hujus regionis ad ædificia sua, quum vilibus ac pusillis instrumentis hoc melius elaborare valeant. Nostri vero lignarii illud non nisi defectu præcedentium ad claustra, & repositoria adhibent: Optimas tamen præbet trabes ac postes vulgariæ ædium; *Dawan* nempe lignosa, si iusto cædatur tempore, mollis vero *Dawan* conducit testis tignisque: *Ambæ* vero species hoc laborant vitio, ac præsertim *femina*, quod crescente luna cæsa, vel si juniora & tenera gerat folia, in ædibus facile cariem contrahat, aut albas generet formicas, & si aliis ex rebus vel locis illam occupent, copiosum ipsis præbeat nutrimentum. Hinc nunquam hoc lignum ad ædium exstructionem recens in usum vocandum est, sed prius bene exficari oportet & fumo indurari.

Postes Soli quoque non sunt exponendi, quum facile incurventur, quod de aliis etiam tignis dictum sit, recens maris lignum in aqua fundum petit instar Metrofideri, sed cito exficatur. Ex latis trunci alii optimi formari possunt orbes, ex quibus lignei amplique formantur echini ac crateres, *Dulang* dicti, ut & breves rami, quibus navigia sua propellunt.

Tenera pilosæ speciei folia cum illis *Lanquas Malacca* contrita, & inlita pruritus tollunt difficilem *Panubessi*.

Tabula Decima Sexta

Ramum exhibet *Dabani latifolia*, quæ *Dawan Besaer* vocatur.

Tabula Decima Septima

Ramum exhibet *Dabani maris*, seu *Dawan Batu*.

Ubi Litt. A. ejus racemum julis floriferis ac foliis subrotundis onustum repræsentat.

OBSERVATIO.

Dawan ejusque species a *Valent.* in *Amboina descript.* pag. 221. etiam commemorantur.

Onder in de half rype, legt een drooge substantie als die van castanje, dog tayer en slymerig, aan de buitenkant groen, omtrent de midden roodachtig, en regt in de midden leyd een week zaadkorrettje, en de reuk van dit vleesch is vuyl en onaangenaam, schier als pis. Zy staan zeer lang aan de boomen, eerze ryp werden, en men vindze van November tot aan 't begin van May.

Het hout dezès stams is witachtig, grofdradig, en in de buyzen niet durabel, daarom 't tot den huisbouw niet genomen wert.

Naam. In 't generaal biet dezen boom in 't Maleys en Amboinsch *Dawan*, waar van ik 't Latyn *Dabanus* gemaakt hebbe. De eerste zoorte is *Dawan Batu* en *Dawan Lacki Lacki*, dat is *steen-Dawan*, of *manneken*, om dat 't harder van hout is, en op steenachtige plaatsen groeyt. De tweede zoorte is *Dawan Mera* of *roode Dawan*, van de bruyne couleur der schorsse aan den stam, en geenzints van 't hout, welk onderscheid niet in acht genomen zynde, dikwils verwarring onder deze zoorten baart. De derde biet *Dawan Gabba Gabba* en *Dawan Parampuan*, dat is *weeke Dawan*, of 't *wyffe*.

Plaats. Ik weet niet dat 't buyten de Amboinsche Eylanden bekend zy, daar en tegen is 't alhier overvloedig, een van de gemeenste wout-boomen, dog niet aan stranden, maar altyd in 't gebergte wassende, en 't beste op steenachtige plaatsen.

Gebruik. By de Inlanders dezer Eylanden, is dit 't gemeenste timmerhout, want of wel de voorgaande *Tzerbouden* aan hardigheid en duurzaamheid de *Dawan* verre overtreffen, zo neemt evenwel den Inlander dit meest tot zyn huisbouw, om dat by 't met zyn geringe gereedschap heter hedwingen kan. Onze timmerlieden zullen 't niet, dan by gebrek van de voorgaande nemen, tot 't bouwen van Fortressen en Pakhuizen; het geeft echter goede en durabele, zo stylen als balken, tot de gemeene buyzen, te weten het *steen-Dawan*, als men 't op zyn beoorlyke tyd kapt, en 't weeke *Dawan* is bequaam tot regelings, en in 't dakwerk. Beyde zoorten hebben die fouten, dog inzonderheid 't *wyfsken*, dat zy by wassende Maan, of met jong loof beladen zynde, gekapt, in de buyzen ligt vermolmen, en witte mieren genereren, of dezelve van elders daar in komende, ligt voeden. Daarom zal men dit hout geenzints versch aan eenig gebouw gebruyken, maar eerst ter degen laten drogen, en een weinig berooken.

De stylen moeten ook niet in de zonne leggen, want ze trekken anders krom, 't welk van andere timmerhouten mede gezegt zy, het versche hout van 't manneken zinkt in 't water gelyk *Tzerboud*, maar droogt ligt op. Uyt de breede vlerken kan men bequame borden krygen, daar men de vlakke bouten bakken van maakt, *Dulang* genaamt, als mede de korte riemen, waar mede zy alle baare vaartuygen voortscheypen.

De jonge bladeren van 't bayrige, met de bladeren van *Lanquas Malacca*, gezeven en opgesmeert, verdryven 't jeuken van 't moeyelyke *Panubessi*.

De zestiende Plaat

Vertoont een Tak van de breedbladige *Dawan*, die *Dawan Besaer* genaamt wert.

De zeventiende Plaat

Vertoont een Tak van *Dawan* het mannetje, ofte de *Dawan Batu*.

A. Wyft aan een Tak met zyn bloeyende staarten, en ronde blaadjes beladen.

AANMERKING.

De *Dawan* wert met zyn zoorte by *Valent.* in de beschryving van *Ambon* op pag. 221. mede vermeldt.